

взаємовідносини з іншими підприємствами). Ще одним методом покращення управління дебіторською заборгованістю на комунальних підприємствах є розробка плану класифікації боржників за певними критеріями та визначення методів роботи в кожній групі.

Для того, щоб стимулювати споживачів комунальних послуг до економного використання електроенергії, води, газу та доцільне використання коштів з бюджету, можна впровадити мінімальні норми споживання з мінімальними тарифами, а також наявність пільг і субсидій.

Також гарною ідеєю було б встановлення за рахунок комунальних підприємств лічильників як для власників квартир, так і приватного сектору, які будуть універсальними та зручними у використанні для обох сторін. Зручними в якому сенсі? Такі лічильники дадуть змогу робити вчасний та достовірний облік використання комунальних послуг та споживачі зможуть слідкувати за вже використаними ресурсами.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПАРТИСИПАТИВНОГО БЮДЖЕТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ОТГ

Шаповал Г. М., канд. екон. наук, доцент Чех Н. О., канд. екон. наук, ст. викладач Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Метою зусиль органів місцевої влади та держави в цілому є підвищення якості життя громадян шляхом планування та розробки відповідних програм і бюджетів. Отже, бюджет – це не просто фінансова звітність органів влади. Він відображає намір органів управління витратити наявні ресурси на розвиток суспільства. Це впливає майже на всі сектори економіки та населення. Бюджет також є важливим інструментом, за допомогою якого уряд бере на себе багато зобов'язань через річні та п'яти-річні плани, які перекладаються на фінансові показники. Моніторинг пріоритетів державного бюджету з боку громадянського суспільства дозволить громадянам притягнути державу до відповідальності.

Участь громадян у бюджетуванні – це новий спосіб управління, який об'єднує багато зацікавлених сторін із державними органами для участі у прийнятті бюджетних рішень у мережевому середовищі сучасного державного управління. Вчені відзначають потенціал участі громадян у поєднанні з добре розвиненими державними інституціями для подолання демократичних дефіцитів шляхом реалізації всеохоплюючих, рівноправних процесів прийняття рішень всередині органів управління.

Загалом, тема Бюджету участі переплітається з дискурсами про демократію та управління за участю, дорадчу демократію, модернізацію державного сектору та реформу державного управління. Усі дискусії з питань партисипативного бюджету сходяться у твердженні, що бюджет участі може

допомогти побороти цілим ряд проблем, таких як політична апатія, недовіра та невдоволення.

Крім того, з точки зору модернізації державного сектору, партисипативний бюджет здатний підвищити прозорість та підзвітність у державному управлінні, відкриваючи процес бюджетування з різних причин та залучаючи громадян до вивчення та прийняття рішень щодо його компромісів. Бюджет участі також надає громадянам нові обов'язки "співвиробників" державних послуг та взагалі "співвирішувачів" у політичних рішеннях, що, в свою чергу, відповідає з риторикою Нео-Веберівської держави.

Концепція Нео-Веберівської держави (New Weberian State), запропонована Політ і Букерт, намагається досягти балансу між ринком та державою, а також Новим публічним менеджментом веберською бюрократією. Концепція передбачає наявність балансу цінностей — ринкових, бюрократичних, професійних. Дана концепція – це не просто поєднання традиційної бюрократії та сучасного публічного менеджменту. Перш за все, це бачення модернізованого, ефективного державного апарату, дружнього до громадян. Концепції притаманні як веберівські, так і власні нові елементи.

Новостворені країни, в тому числі Україна, прийняли нові конституції, що забезпечують автономію на місцевому рівні управління та заохочують участь громадян. Однак через комуністичну спадщину громадяни, які надовго були відсторонені від прийняття рішень, недовіряють колективним діям і в основному є пасивними одержувачами, а не активними розробниками державних послуг. Крім того, місцева влада може не відчувати впевненості у сильних ділових суб'єктах, які домінували у громадянському суспільстві нових демократій. Отже, бюджет участі як інструмент інтеграції елементів непрямой (або представницької) демократії з елементами прямої демократії може допомогти місцевим органам влади України зміцнити свою легітимність, з одного боку, і може надати громадянам стимули зламати стіни пасивності та відстороненості та брати участь у прийнятті місцевих рішень.

Участь громадськості є важливою для країн, що розвиваються, як засіб підвищення ефективності та підзвітності бюрократичного апарату та підвищення соціальної справедливості. Є два основних критерії участі: вона повинна бути широко представленою різними групами населення та включати значущий дискурс, який впливає на прийняття громадських рішень.

З міжнародної точки зору, найвідомішою формою участі громадян у бюджетуванні є модель Порто Алегре, яка вважається першою спробою залучення громадян до бюджетування [14]. У 1988 році прогресивна Робоча партія перемогла на виборах мера в Порто-Алегрі, Бразилія. Новий уряд разом із групами громадян експериментував із програмою бюджетування за участю, спрямованою на інвертування пріоритетів бюджету шляхом переведення ресурсів із районів середнього та вищого класу на нижчі класи. Після цього Бюджет участі розповсюдився на міста по всьому світу.

Основні ідеї та механізми цього процесу Україна запозичила у Польщі. У 2015 році в Україні, за підтримки Фондації польсько-української співпраці ПАУСІ, міста Полтава, Чернігів та Черкаси спробували зробити модель

партисипативного бюджету. Сьогодні механізм бюджету участі запроваджений усіма обласними центрами України, та понад 60 громадами.

Хоча Бюджет участі стає все більш популярним механізмом бюджетування українських ОТГ, результати оцінювання управління фінансами об'єднаних територіальних громад, проведеного у 2018 році за підтримки USAID свідчать про те, що:

- В цілому механізми залучення населення до управління не є поширеними в ОТГ

- У деяких ОТГ затверджені Положення про проведення громадських слухань, про місцеві ініціативи, проте ці випадки не є поширеною практикою.

- Слухання проводяться переважно з земельних питань, проведення бюджетних слухань не є загальноприйнятим та поширеним. Протоколи проведення громадських слухань не оприлюднюються, звіти про врахування чи не врахування пропозицій не формуються.

- Не всі громади оприлюднюють або не оприлюднюють вчасно проекти рішень ради, рішення ради, рішення виконавчого комітету, розпорядження голови ради, план роботи ради, плани роботи постійних комісій ради.

- Бюджетний регламент, який визначає всі етапи бюджетного процесу та механізми залучення громадськості до нього, майже не використовується або формується у скороченому вигляді.

- У більшості громад, під час формування бюджету, опитування чи обстеження громадської думки не проводилося, задокументовані результати збору пропозицій від громадян відсутні, бюджетні слухання проводились у незначній кількості ОТГ.

Також Громадське партнерство «За прозорі місцеві бюджети!» щорічно проводить оцінювання бюджетного процесу в громадах. Визначення Індексу прозорості місцевого бюджету зокрема передбачає оцінювання показника «Бюджет участі». Для цього використовують 7 критеріїв.

У 2019 році за цими критеріями було оцінено 106 громад: 60 громад з них реалізують Бюджет участі, з яких близько 30 оприлюднюють інформацію про роботу конкурсної ради, її склад та перелік проектів, що перемогли. Серед 60 громад, що реалізують Бюджет участі, у 46 громадяни мають можливість голосувати за громадські проекти очно.

Незважаючи на поширення цієї концепції в Україні, ОТГ все ще не можуть в повній мірі її реалізувати. Для успішного впровадження механізму бюджету участі українським ОТГ доцільно:

- Створити комісію/робочу групу з питань бюджету участі

- Проведення круглого столу для обговорення впровадження бюджету участі на території громади, напрацювання потенційної моделі роботи цього інструменту

- Розробити Положення про бюджет участі та прийняти Параметри бюджету участі

- Проведення інформаційної кампанії з метою залучення мешканців до участі в процесі бюджетування ОТГ

- Провести необхідне навчання для членів громади, що будуть приймати участь в партисипативному бюджетуванні

- Ведення протоколів та формування звітів щодо усіх проведених заходів та їх оприлюднення

- Формування пунктів супроводу бюджету участі

Реалізація цих заходів дозволить громадам пом'якшити ризики впровадження механізму бюджету участі та в повній мірі використати його переваги.

Список використаної літератури:

1. Бочі А., Шубіна О., Тютюшкін І. та ін. Результати оцінювання управління фінансами об'єднаних територіальних громад. Global Communities. Київ. 2018. 22 с.

2. Бюджет участі: історія і польський досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.urbanua.org/dosvid/zakordonni-pryklady/141>.

3. Васильєва, Н. В. Залучення громадськості в українських містах (на прикладі бюджету участі) [Електронний ресурс] / Н. В. Васильєва. – Режим доступу : <https://cyberleninka.ru/article/n/vovlechenie-grazhdanskogo-obschestva-v-ukrainskih-gorodah-naprimere-byudzheta-uchastiya.pdf>.

4. Громадський бюджет в ОТГ: кращі практики [Електронний ресурс] Режим доступу : http://probudget.org.ua/news/gromadskiy-byudjet-v-otg-kraschi-praktiki_787/#prettyPhoto

5. Кухарева Г. П. Впровадження світової теорії та практики при реформуванні публічного управління України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 106–111.

6. Wampler, Brian. 2007. *Participatory Budgeting in Brazil: Contestation, Cooperation, and Accountability*. University Park: Pennsylvania State University Press.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Шпомер Т. О., канд. екон. наук, Куриця А. В., здобувач вищої освіти 4-го курсу, Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів

Функціонування вітчизняних підприємств в умовах стрімких змін загальнонаціональних та світових тенденцій соціально-економічного розвитку призводить до непередбачуваності та відсутності чітких векторів їх діяльності. Управління фінансово-господарською діяльністю в таких обставинах вимагає пошуку нових та більш ефективних управлінських рішень, спрямованих на збереження та підвищення прибутковості діяльності, зокрема за рахунок зростання продуктивності праці, ефективності використання майна підприємства, а також оптимізації витрат його діяльності. Вагому частку витрат, понесених в процесі здійснення фінансово-господарських операцій займають витрати підприємства на сплату податкових зобов'язань. Податковим законодавством України встановлена низка податків та зборів (податок на прибуток, податок на додану вартість, акцизний податок, мито, рентна плата, екологічний податок та ін.), які підлягають нарахуванню та сплаті